

DANKA RADIĆ □ Muzej grada Trogira, Trogir

Pojavu muzejskih publikacija u Trogiru bilježimo tek početkom druge polovice XX. stoljeća. Razlog tome jest nepostojanje organizirane muzejske djelatnosti u XIX. stoljeću.¹ No, već se u to vrijeme u knjižnici Garagnin Fanfogna u Muzeju grada Trogira nalaze muzejske publikacije, katalozi i vodiči nekih europskih muzeja, koji su tiskani u XVIII. i XIX. stoljeću.²

Prva organizirana muzejska djelatnost u Trogiru započinje službenim osnivanjem *Zbirke starina* (Gradski lapidarij) potkraj srpnja 1923. godine, ali ne bilježimo nikakvu muzejsku publikaciju u svezi s njom.³ Muzej grada Trogira⁴ počinje svoju muzejsku izdavačku djelatnost 1971. godine, a čine je vodiči stalnog postava, katalozi povremenih izložaba, informativni bilteni, plakati, razglednice, monografije, časopisi i knjige, rječnici, ekonomske, kulturno-povijesne studije, bibliografije, te zbornici radova znanstvenih skupova ali i međunarodnih, koji rasvijetljavaju ekonomsku, kulturno-umjetničku povijest muzeja i grada Trogira.⁵

Trogirsku muzejsku izdavačku djelatnost obogaćuje i izdavaštvo ostalih muzeja i zbirki na području grada Trogira, u kojima je predstavljeno umjetničko blago trogirskih crkava i samostana: Zbirka umjetnina "Kairos" (Zbirka benediktinskog samostana u Trogiru); Sakristija (Riznica katedrale); Pinakoteka (Crkva sv. Ivana Krstitelja)⁶ i Galerija Svi Sveti.

Zbirka umjetnina "Kairos" smještena u prizemnim prostorijama samostana sv. Nikole otvorena je za javnost 1970. godine. U prvom postavu po ideji Ive Babića⁷ uz *Kairosa* najznačajniji spomenik iz doba antike, prezentirana su djela slikarstva i kiparstva, liturgijski predmeti, obredno ruho i namještaj. Nakon provedenih arheoloških istraživanja i obnove samostana i crkve sv. Nikole, zbirka je obnovljena i proširena 1990. godine novim postavom mr. Vanje Kovačić i mr. Radoslava Bužančića, konzervatora Regionalnog zavoda za zaštitu spomenika kulture u Splitu.⁸ Benediktinski samostan sv. Nikole - Trogir izdavač je preklopnog vodiča *Zbirke umjetnina "Kairos" u samostanu sv. Nikole - Trogir* 1985. godine. Ovaj mali vodič - katalog donosi nam kratke podatke o samostanu sestara benediktinki, samostanskom dvorištu, crkvi sv. Nikole i samostanskoj zbirci tj. popis navrednijih izložaka i dvije fotografije, *Mater dolorosa* na

poledini i *Kairos* na naslovnoj stranici. Ovaj skromni vodič zamijenjen je većim i slikovitijim vodičem *Muzej "Kairos" Samostan Sv. Nikole Trogir*, nakon obnove i proširenja postava 1991. godine. Autorica teksta mr. Vanja Kovačić donosi nam opširnije podatke o samostanu i crkvi kao i o izlošcima zbirke na hrvatskom, engleskom, njemačkom talijanskom i francuskom jeziku. S.S. Benediktinke - Trogir izdavač je i razglednica na kojima su predstavljene umjetnine izložene u zbirci samostana benediktinki Trogir.

Zbirka umjetnina samostana sv. Dominika otvorena je 25. X. 1984. godine. Stalni postav zbirke koji se sastojao od liturgijskih predmeta u zlatu i srebru, domaćih ali i stranih autora (kaleža, relikvijara, raspela), zavjetnih darova Gospi (ex vota), nakita, slika, vrijednih poliptiha i skulptura od XV. do XVIII. stoljeća, načinio je konzervator Davor Domančić, tadašnji ravnatelj Regionalnog zavoda za zaštitu spomenika kulture u Splitu. U Domovinskom ratu zbirka je zatvorena i do danas nije ponovo otvorena. Ne postoji katalog umjetničke zbirke i to je primjer koji nam najbolje ilustrira da izložba bez kataloga pada u zaborav, tj. izložba bez kataloga kao da se nije ni dogodila.⁹

Sakristija - Katedrala sv. Lovrijenca u kojoj su gotički ormari majstora Grgura Vidova čuva se i riznica katedrale s moćnicima, obrednim predmetima i dragocjenim ruhom. Prvi kratki informativni vodič kroz katedralu donosi nam povijesne podatke i opis crkve i njene riznice koja je jednim dijelom smještena u sakristiji crkve. Kratki tekst nadopunjen je jednom fotografijom portala katedrale. Iako je katedrala bila predstavljena u svim vodičima i monografijama grada Trogira, prvu svoju samostalnu monografiju *Trogirska katedrala* (u okviru biblioteke: Turističke monografije) dobila je 1989. godine. Autor teksta je vrsni poznavalac trogirске kulturno-umjetničke baštine dr. Ivo Babić. Iste godine ponovo je tiskana monografija *Radovan* dr. Cvite Fiskovića, koja je svoje prvo izdanje doživjela 1965. godine.

Pinakoteka - Crkva sv. Ivana Krstitelja otvorena je 1975. godine. U ovoj jednobrodnoj romaničkoj građevini smještena je vrlo vrijedna zbirka crkvenih umjetnina (slike, staro crkveno ruho, evanđelistari, bogati rukopisi, pečati). Tu su sabrane najvrednije

¹ Danica Božić Bužančić, *Počeci zaštite spomenika i sabiranja umjetnina u Dalmaciji*, Prilozi povijesti umjetnosti u Dalmaciji, 18/1970., str. 145-159.; Fani Cega, *Počeci muzejske djelatnosti u Trogiru*, Zbornik radova *Osnivači i prvi kustosi muzeja u Hrvatskoj*, Osijek 1999., str. 175-180.; ista: *Skupljačka i muzejska djelatnost u Trogiru tijekom XIX. stoljeća*, Muzeologija, 37., 2000., str. 32-42.

² Josef Eckhel, *Catalogus museic caesarei Vindobonensis numorum veterum distributus in partes II, quarum prior monetam urbium, populorum, regum, altera Romanorum complectitur*. *Disposuit et descripsit* Josephus Eckhel, Vindobonae, I.P. Kraus, 1779 (Muzej-Beč sign. XXII g 1/1-2); Meynet, bibliothécaire, *Notice historique des tableaux qui se trouvent au Musée d'Avignon...* Avignon, J.J. Niol, 1783. (Muzej, sign. VI c 41); *Catalogue des sculptures, inscriptions et mosaïques antiques et des antiquités Egyptiennes...* Vienne, Imprim. A. Holzhausen, 1870. (Muzej-Beč, XYVIII b 177); Domenico Monaco, *Guida novissima del Museo nazionale di Napoli... Per Domenico Monaco*, Napoli, Proprietà letteraria, 1876. (Museo nazionale, sign. VI c 32); *Der Museumsbau auf dem Karlsplatze*, Wien und Leipzig, K.u.k. Hof-Buchdruckerei, 1910. (Muzej-Beč, sign. XI a 39). O knjižnici vidi: Hrvoje Morović, *O trogirskoj knjižnici Garagnin Fanfogna*, Vjesnik bibliotekara Hrvatske, g. X, br. 3-4/1964., str. 95-106; Fani Cega, *Knjižnica Garagnin Fanfogna u Muzeju grada Trogira*, Informatica Museologica, 29 (1-2), 1998., str. 52-59; ista, *Povijest knjižnice obitelji Garagnin Fanfogna u Trogiru s posebnim osvrtom na namještaj i stare kataloge*, Radovi Zavoda za hrvatsku povijest Sveučilišta u Zagrebu, 29/1996., str. 129-137.

³ Ova zbirka postaje dio Muzeja grada Trogira - lapidarij koji je otvoren 1987. godine. Vidi: Mirko Slade Šilović, *Kratki historijat lapidarija u Trogiru*, Muzeji 11/12/1956.-57., str. 223-226.; Fani Cega, *Otvorenje lapidarija u Muzeju grada*

sl.1 Zbirka umjetnina "Kairos" (novi prošireni postav)

sl.2. Pinakoteka - Crkva sv. Ivana Krstitelja

sl.3 Crkva Svi Sveti u Trogiru

sl.4 Galerija Svi Sveti

Trogira, Informatica Museologica, 1-4, 1987., str. 66-67.

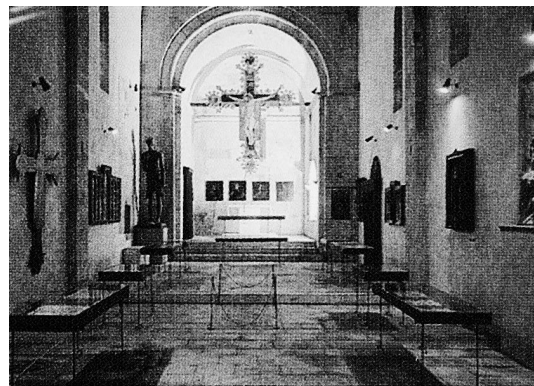
4 Muzej grada Trogira osnovan je 1963. a otvoren za javnost 1966. godine. Vidi: Mirko Slade Šilović, *Muzej grada Trogira*, Vjesnik muzealaca i konzervatora Hrvatske, 3/1967., str. 43-48.

5 O svemu opširnije vidi u prilogu kolegice sa istoga skupa: Fani Celio Cega, *Izdavačka djelatnost Muzeja grada Trogira*.

6 Na području grada Trogira imamo još 15 registriranih crkvenih zbirki, koje nisu otvorene za javnost, već se otvaraju samo na poziv. To su zbirke umjetnina: crkve sv. Petra, Gospe od Karmena, župne crkve posvećene Gospi u Segetu Donjem, crkve Gospe del Munta, sv. Ante na Čiovu, sv. Jakova na Čiovu, sv. Josipa (Lazara) na Čiovu, Gospe kraj mora na Čiovu, sv. Petra na Čiovu, sv. Andrije na Čiovu, crkve i samostana sv. Križa na Čiovu, sv. Ivana u Žednome na Čiovu, sv. Mavra na Čiovu, sv. Teodora (Tudora) u Okrugu Gornjem na Čiovu i crkve sv. Jurja na Drveniku. U međuvremenu neke umjetnine iz ovih crkava premještene su u Katedralu, Pinakoteku i Zbirku dominikanskog samostana u Trogiru.

umjetnine iz trogirskih crkava: nadgrobni spomenik obitelji Čipiko (reljef s prikazom *Oplakivanja*) od Nikole Firentinca, slikana raspela romanička i gotička, poliptisi i slike Blaža Jurjeva Trogirana, platna Paola Veneziana, Gentile Bellinija, Quirizija da Murana.¹⁰ Prvotni postav, kojeg je načinio Ivo Babić, tadašnji ravnatelj Muzeja grada Trogira obnovljen je 1985. godine. Pinakoteka nije predstavljena samostalnom publikacijom, ali je neizostavna u svim vodičima i monografijama grada Trogira. Isto tako umjetničko blago ostalih trogirskih crkava i samostana predstavljeno je u svim vodičima i monografijama grada Trogira.

Prema najavama splitskih konzervatora slijedi projekt reorganizacije sakralnih zbirki vezanih za trogirski katedralu u okviru današnjeg župnog dvora. Bila bi to svojevrsna *Opera del Duomo* - cjelovit muzejski sklop koji bi uključivao posjet katedrali, zvoniku, crkvama sv. Martina (sv. Barbare), sv. Sebastijana, sv. Ivana Krstitelja i samog muzeja u župnom dvoru. Pristup bi

bio kroz prezentirane ostatke šesterolisne crkve sv. Marije na gradskom trgu.

U Trogiru djeluju još dvije Galerije. **Galerija M&M**, koja je osnovana 1996. godine i nema nikakvu izdavačku djelatnost, osim pozivnice za otvorenje galerije, dok **Galerija Svi Sveti**, koja je otvorena 1989. godine bilježi bogatu izdavačku djelatnost, dva vodiča i 16 kataloga. Anka i Ivo Kuzmanić vlastitim sredstvima i uz mnogo ljubavi obnovili su crkvicu Svih Svetih i u njoj otvorili istoimenu galeriju.

Iste godine tiskali su mali vodič *Art Gallery Kuzmanić Trogir*, u kojemu nam autor teksta Ivo Dellale donosi podatke o crkvi Svih Svetih i o galeriji. Vodič je popraćen fotografijama u boji kao i planom povijesne jezgre grada Trogira. Drugo, veće i opširnije izdanje vodiča galerije slijedi 1994. godine.

U Trogiru od 1988. godine djeluje i *Radovan*, Društvo za zaštitu kulturnih dobara Trogira. Ono 1997. godine pokreće tiskanje časopisa *Radovan* koji pridonosi rasvjetljavanju mnogih pitanja čuvanja i vrednovanja kulturnog naslijeđa, te omogućuje da stručni radovi, rezultati i iskustva stručnjaka i institucija koje rade na zaštiti kulturnih dobara Trogira budu dostupni široj javnosti.¹¹ Tematski dio broja 1/1997. posvećen je gradnji mosta preko jarka - Foše između povijesne jezgre i kopna. Dotiče se i pitanja izgradnje novog mosta ili pak tunela između kopna i otoka Čiova, istočno, podalje od povijesne jezgre grada Trogira. Broj 2/1998. tematski je posvećen Pantanu (Blatu).

Matica hrvatska Trogir 1992. godine pokreće tiskanje časopisa *Vartal*, u kojemu obrađuje teme iz jezika i književnosti ali i iz povijesne i kulturno-umjetničke baštine grada Trogira i njegove okolice. Časopis izlazi iz tiska dvaput godišnje ili kao dvobroj.

U okviru Knjižnice Matice hrvatske Trogir tiskano je ukupno VII. svezaka: Mladen Andreis: *Stanovništvo Vinišća-povijesna antroponimija do godine 1900.*, Trogir 1998.; Duško Geić: *Gramatika trogirskoga cakavskog govora*, Trogir, 1998.; Nikola Buble: *Glazba kao dio života*, Omiš, 1997.;¹² *Život Sv. Ivana Trogirskog*, Trogir-Split, 1998.;¹³ Ante Škobalj: *Obredne gomile*, Sveti Križ na Čiovu, 1970. (pretisak 1999.); Mladen Andreis: *Stanovništvo Drvenika i Ploče Povijesna antroponimija do godine 1900.*, Trogir, 2000.; Ivan Pažanin: *Školstvo trogirskog kraja u XIX. i XX. stoljeću*, Zagreb-Zadar-Trogir, 2001.;¹⁴ a VIII. svezak: Ivan Pažanin: *Iz povijesti Vinišća i Trogirskoga primorja*, Trogir 2001. je u tisku.

Na kraju moramo spomenuti **Povijesnu jezgru Trogira**, koju s pravom zovemo grad muzej. Svojim bogatstvom i očuvanošću spomenika privlače je veliku pozornost kako domaćih tako i stranih stručnjaka, ali i poznatih znanstvenih i političkih osoba koji se na svojim proputovanjima kroz Dalmaciju posebice zaustavljaju u Trogiru, o kojemu pišu razne priloge i rasprave.¹⁵

Prvi vodič *Trogir i njegovi spomenici* tiskala je općina Trogir 1934. godine u obliku većeg preklopnog letka. Uz pet fotografija Trogira informativni vodič donosi nam kratak opis trogirskih spomenika: *Gradski trg, Općinski dom, Toranj sa satom, Bazilika sv. Barbare, Katedrala, Zvonik, Portal, Propovijedaonica, Kapela sv. Ivana, Krstionica, Riznica katedrale, Druge crkve, Palače i kule, Kaštel Kamerlengo i Okolica*. Nakon njega prvi opširan vodič dr. Ivana Delallea *Trogir Vodič po njegovoj historiji umjetnosti i životu*, izdalo je Društvo za unapređenje turizma Trogir 1936. godine.¹⁶ Slijedili su ostali vodiči (Ivanka Stojković-Nikolajević: *Trogir*, Beograd, 1963.; Ivo Delalle, Mirko Slade-Šilović: *Trogir*, Zagreb 1964.;¹⁷ Ivo Delalle, Mirko Slade-Šilović, Stanko Geić: *Trogir*, Zagreb 1981.;¹⁸ Ivo Babić, *Trogir*, Split, 1987.) i monografije grada Trogira (Ivo Delalle, Mirko Slade-Šilović, Stanko Geić: *Trogir*, Zagreb 1970.; Ivo Babić, Krno Prijatelj, Radovan Ivančević, Svetislav Vučenović, Stanko Geić, Tomislav Marasović: *Trogir, Kulturno blago Trogira*, Zagreb, 1987.; Ivo Delalle, Mirko Slade Šilović, Stanko Geić: *Trogir*, mala turistička monografija, Zagreb, 1999.).¹⁹

ZAKLJUČAK. Na žalost, grad Trogir, grad svjetske baštine UNESCO-a, deset godina nakon uspostave nove države Hrvatske i pet godina nakon upisa u UNESCO-v registar svjetskih spomenika nema svoj novi reprezentativni vodič, a niti monografiju grada Trogira. Promidžbeni i propagandni materijal je oskudan, a elektoničkih publikacija, CD-ROM-ova uopće nema.

THE MUSEUM AND GALLERIES PUBLISHING ACTIVITIES OF THE TOWN OF TROGIR

Although the Garagin-Fanfogna Library at the Trogir Town Museum holds a catalogue with museum publications that date from the 18th and 19th century, the first museum publications from Trogir date from the second half of the 20th century. The reason for this is the lack of museum activities in the 19th century. After the founding of the Trogir Town Museum (in 1923 the Town Collection of Stone Monuments was founded, and this was later incorporated into the Trogir Town Museum, which was established in 1963), museum publishing activities began in 1971 with the printing of guides, exhibition catalogues, books and collections of papers from international scholarly congresses. All these publications at the same time throw light on the history of culture and art in the Museum and in the town of Trogir.

Museum publishing activities in Trogir were enhanced by the publications of the Kairos Museum and the monastery of St. Nicholas in the 1980s, a well as by the collection of the monastery of St. Dominic's in 1983 and the All Saints Gallery in 1989.

In 1997, Radovan, the society for the protection of the cultural heritage of Trogir initiated the publication of the magazine Radovan, which contributed to throwing light on many questions relating to the preservation and valorisation of the cultural heritage, the easier understanding of the process of work and the activities of the conservation services, and thus making the professional papers, the results and experiences of experts and institutions active in the protection of cultural assets accessible to the broader public.

The role of museum publications in communicating with the public is a multiple one - it is informative, it promotes and educates, and it is closely linked with the type and content of the publications. Publications aimed at promotion activities are linked with exhibition activities and therefore represent a separate type altogether. Another separate category of publications are catalogues of museum holdings or catalogues in which individual museum objects are exhaustively treated, from the standpoint of museological analysis to their expert and scholarly treatment. They have an informative, promotional and educational role. In educational activities, the most suitable means of presenting the exhibited holdings is by means of a guided tour.

Nevertheless, the process of explaining also includes publication in a strict scholarly sense. Museums need to be scholarly and educational institutions, and each museological achievement needs to be equally aimed at educational and scholarly tasks. The professional segment cannot be separated from scholarly work. It is clear that the best form and most permanent record of scholarly work in our museums is a scholarly publication. Stressing the need for publishing and qualifying scholarly work exclusively through publications, we in Croatia frequently forget and overlook the practical consideration that some institutions have no provision in their budget for publishing activities.

7 Ivo Babić je u to vrijeme radio kao konzervator u Regionalnom zavodu za zaštitu spomenika kulture u Splitu.

8 Vanja Kovačić, *Zbirka benediktinskog samostana u Trogiru*, Informatica Museologica, 1990 (1-2), str. 47-48.

9 Josip Miliša, *Novootvorena Zbirka umjetnina u okviru samostana sv. Dominika u Trogiru*, Informatica Museologica, 4, 1984. str. 26-27.

10 Zbirka je trenutačno zatvorena zbog restauriranja slika i uređenja prostora, a i zbog posudbe umjetnina za održavanje izložbe u Italiji. U srpnju 2001. u Veneciji je otvorena izložba *Hrvatsko umjetničko blago restaurirano od zaklade Venetian Heritage Inc.: Trogir 1200.-1600.* Izložba sadržava 94 umjetnine iz raznih trogirskih katedrala, pinakoteke i lapidarija Muzeja grada Trogira. Venecijanski postav proširen još nekim umjetninama planira se potkraj godine izložiti u Zagrebu.

11 Danka Radić, "Radovan" Društvo za zaštitu kulturnih dobara Trogira, Informatica Museologica, 27 (3-4), 1996., str. 30-35.

12 Suizdavač je Umjetnička akademija Sveučilišta u Splitu.

13 Suizdavač je Književni krug Split.

14 Suizdavač je Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti, Zavod za povijesne znanosti u Zadru, Zagreb-Zadar.

15 J. Spon-G. Wheler, *Voyage de Dalmatie, de Grece et du Levant*, Lyon, 1678.; R. Eitelberger, *Die Mittelalterlichen Kunstdenkmale Dalmatiens in Arbe, Zara, Trau, Spalato und Ragusa*, Wien, 1861.; T.G. Jackson, *Dalmatia the Quarnero and Istria with Cettigne in Montenegro and the Island of Grado*, Oxford, 1887.; A. Hauser, *Die osterreichisch-ungarische Monarchie en Wort und Bild*, Wien, 1892. itd.

16 Drugo izdanje Delalleova vodiča bilo je u Zagrebu 1953. godine, a treće u Splitu 1966. godine.

17 Isto izdanje Zagreb 1969.

18 Isto izdanje Zagreb 1983, Zagreb 1986.

19 Isto izdanje Zagreb, 1990.